

HELP, DE ABORIGINALTAAL VERZUIPT (SAMEN MET EEN HELE CULTUUR)

Met hun taal komt ook hun trots terug

De Australische Aboriginals zijn een beproefd volk. Na een nietsontziende kolonisatiegolf leven hele generaties in de marginaliteit. Nu blijkt bovendien dat liefst 95 procent van hun talen dood of bijna dood is. Maar er is redding op komst.

KATHLEEN VERECKEN

Het was Ghil'ad Zuckermann, Israëlïet en sinds kort professor linguïstiek en specialist bedreigde talen aan The University of Adelaide in Australië, die onlangs aan de alarmbel trok: van de 250 Aboriginaltalen worden er nog slechts vijftien actief gesproken. De grote schuldige daarvan is de kolonisatie. De autochtone bewoners moesten zich aanpassen aan de nieuwe bewoners van hun land, en dat betekende dat ze hun zwerfende bestaan en bij uitbreiding hun hele cultuur moesten opgeven. Jarenlang was het hen verboden hun eigen taal te spreken. In een orale cultuur als de hunne, betekende dat niets minder dan een doodvonnis.

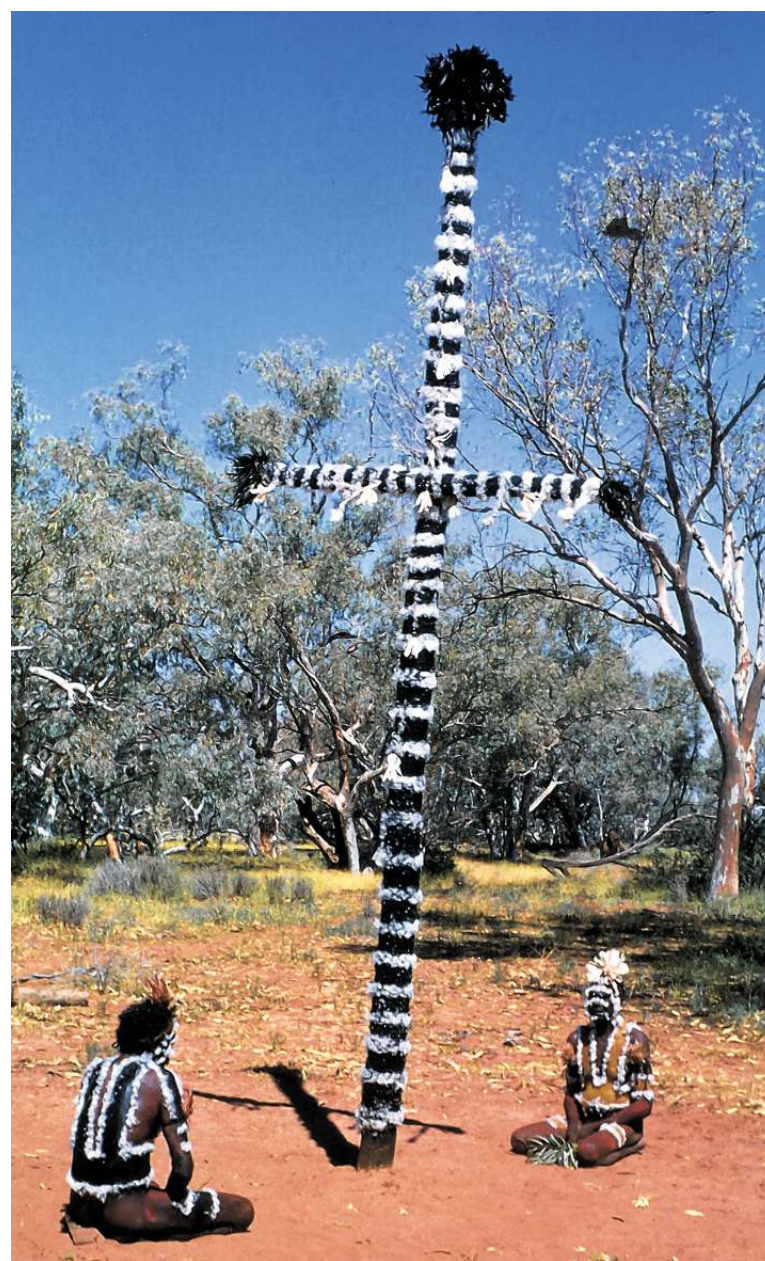
Dat uitgerekend Zuckermann een oproep lanceert om de stervende talen nieuw leven in te blazen, mag verwondering wekken. Nostalgie en conservatisme zijn de taalkundige doorgaans vreemd. Talen moeten ruimte krijgen om te veranderen, te evolueren. Geld pompen in het in stand houden van oude dialecten, vindt hij absurd. Al meer dan eens ging hij daarover in de clinch met taalpuristen. Maar dit is een ander verhaal, zo benadrukt hij. Alles heeft te maken met scholing, in degelijke opleidingen, waarin naast de eigen taal ook Engels een plaats krijgt. Ten slotte gaat het erom hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.

Maar er is meer: 'Door hun taal nieuw leven in te blazen, geef je mensen die de weg in het leven kwijt zijn, opnieuw iets om trots op te zijn. Mensen die hun eigen taal mogen spreken, zijn minder afhankelijk van geestelijke ge-

zondheidszorg en zullen ook minder snel aan alcohol verslaafd raken.' Zuckermanns oproep viel niet in dovemansoren. George Souris, minister van Cultuur voor New South Wales, haakte al snel aan, en noemde taal afgelopen week de ruggengraat van een cultuur. Enkele bibliothecarissen, onder andere van de New South Wales State Library, lanceerden prompt een ambitieus project voor de komende drie jaar: ze zullen de dode Aboriginaltalen weer tot leven wekken. Dat ze daarbij gebruik zullen maken van geschreven bronnen, is verrassend. Maar, zo luidt het ginder, er zijn wel degelijk geschriften bewaard die fragmenten van dode Aboriginaltalen bevatten. Niet van de hand van de Aboriginals, maar van de eerste Europese kolonisten. Het project is bedoeld als een reddingsactie, en die komt niets te vroeg. Want het gaat slecht met de Aboriginals. Zeer slecht.

Witte merels

Met voorzichtig tromgeroffel en trompetgeschal werd het eind vorige zomer aangekondigd: Ken Wyatt bemachtigde als eerste Aboriginal in de geschiedenis een plaats in het Australische Huis van Afgevaardigden. Jaren eerder hadden Neville Bonner en Aden Ridgeway - eveneens Aboriginals - het tot in de Senaat geschopt. Dat zo iets het internationale nieuws haalde, zei veel over de belabberde - om niet te zeggen: dramatische - levensomstandigheden van het gros van Australië's autochtone bevolking. Er zijn natuurlijk altijd uitblinkers geweest, vooral in de sport. Evonne

Jarenlang was het de Aboriginals verboden hun eigen taal te spreken.

© topham picturepoint

Goolagong domineerde jarenlang het vrouwentennis met liefst veertien Grand Slamtitels. 400 meterloopster Cathy Freeman werd meermaals Olympisch wereldkampioene. En ook in rugby deden Aboriginals het

meer dan gemiddeld goed. In de modewereld wordt de 20-jarige Samantha Harris, die de cover van *Vogue* sierde, wijd en zijd de hemel in geprezen als veelbelovend model van internationaal allure. En dan is er nog de overdoor-

Van de 250 Aboriginaltalen worden er nog slechts vijftien actief gesproken. De grote schuldige: de kolonisatie

derende aandacht - staande ovaties in het Sydney Opera House - voor Geoffrey Gurrumul Yunupingu, een blinde zanger. Critici bejubelen hem om ter luidst: zijn stem is 'subliem' en van een 'transcendente schoonheid'; onder anderen Elton John, Sting en Björk behoren tot zijn almaar groter wordende schare fans. En toch: het blijven witte merels.

No liquor, no pornography

Wie ooit door het binnenland van Australië reisde, heeft ze wellicht gezien onderweg: de nederzettingen van telkens enkele honderden Aboriginals, de oorspronkelijke bewoners van het continent. Sommige van die nederzettingen zijn vuil, verwaarloosd, troosteloos. De straten, pleinen en tuintjes liggen vol lege drankflessen, wegwerpluiers en andere rommel. Alcoholverslaving of het snuiven van benzine lijkt hier net zozeer van generatie op generatie doorgegeven te worden als eens de verhalen over de Droomtijd, het mythische tijdperk van hun verre voorvaders.

Maar er zijn ook modelnederzettingen, zoals Wallace Rockhole, waar een groot streng bord bij het binnenrijden waarschuwt: 'Warning: prescribed area. No liquor, no pornography.' De gemeenschap daar, zo'n 120 zielen groot, floreert in vergelijking met veel van haar zusters.

De nederzettingen zijn schijnbaar achteloos neergepoot in een desolaat en fascinerend niemandsland. Een eindeloze dorre, rode vlakte met af en toe een oase van schoonheid die naar adem doet happen. Maar voor de Aboriginals - die in Australië tegen-

Twee Aboriginalkinderen staan bij hun nederzetting in een reservaat voor Aboriginals in Zuid-Australië. Veel van de Aboriginalnederzettingen ogen verwaarloosd en troosteloos. © David Gray/reuters

woordig vaak met het politiek correctere Indigenous Australians, autochtone Australiërs, aangeduid worden - is niets in het landschap toevallig. Of tenminste: zo was het, lang geleden, voor de Europeanen hun stempel op het land drukten. Toen ze nog rondzwierven als semi-nomaden in kleine groepen, en hun weg zochten over droompaden en langs zanglijnen, met het landschap als heilig boek. En als decor voor hun mondelinge geschiedenissen en verhalen over de Droomtijd.

Geestolen generaties

In romantische clichés denken over de Aboriginals doet hen echter geen recht. Van een homogene groep is om te beginnen geen sprake. Ze vormen een mengelmoes van honderden stammen, en er werden tot aan het begin van de blanke kolonisatie ruim 250 verschillende talen gesproken. Rondtrekken doen ze niet meer. De laatste nomadische Aboriginals kwamen in 1984 de woestijn uitgewandeld, zo luidt de populaire versie van het verhaal. Dichter bij de waarheid is dat een klein groepje van de Pintupi-stam actief opgespoord en naar een nederzetting gebracht

werd. Het bekendste verhaal dateert uit 1964. Acht vrouwen en twaalf kinderen kwamen oog in oog te staan met enkele blanke mannen. Doodsbang waren ze, want mensen met zo'n vreemde 'afgepelde' huid hadden ze nooit eerder gezien. 'Ze zullen je pakken en bijten!', klonk de waarschuwing van de vrouwen aan hun kinderen. Als ze op dat moment geweten hadden wat de *whitefellas* écht met hun volk gedaan hadden, zouden ze wellicht - en terecht - nog banger geweest zijn. Ruim twee eeuwen van verregaande discriminatie, deportatie en zelfs moordpartijen waarbij ook kinderen niet ontzien werden, hebben de Aboriginals te verduren gekregen. En dan zijn er natuurlijk de Stolen Generations: tussen 1869 en 1969 werden vele duizenden kinderen weggehaald uit hun families om op te groeien in een blanke omgeving. De vaak dubieuze redenen daarvoor waren onder andere: de kinderen beschermen tegen ouderlijke verwaarlozing, het ras beschermen tegen uitsterven of - net andersom - het zwarte bloed verdunnen zodat er op termijn een accepta-blank ras zou uit voortkomen. Hele generaties waren ontwor-

teld, en gaven op hun beurt een zwaar getroebleerde emotionele erfenis door aan hun eigen kinderen. Pas in 1967 werden de Aboriginals, na een referendum, erkend als Australische burgers. Naar aanleiding van het *Bringing them home*-rapport uit 1997, dat het weghalen van kinderen en de behandeling van Aboriginals in het algemeen sterk veroordeelde, werd 26 mei tot jaarlijkse National Sorry Day uitgeroepen. Het langverwachte officiële 'sorry' voor de Stolen Generations, kregen ze in februari 2008 van de toenmalige eerste minister Kevin Rudd.

Druppels op een hete plaat

Zeggen dat het eindelijk goed begint te gaan met de oorspronkelijke bewoners van Australië, is een loopje nemen met de waarheid. Volgens de Verenigde Naties is de levenskwaliteit van de Aboriginals de op één na slechtste op aarde. Enkel in een aantal Chinese provincies zijn er mensen die er nog beroerder aan toe zijn. De straatarme inwoners van Bangladesh hebben twee keer zoveel kans om de leeftijd van 65 jaar te halen als autochtone Australiërs. Veel jongeren maken hun opleiding nooit af,

en - logisch gevolg - het aantal werklozen is groot. De misdaadcijfers zijn hallucinant: Aboriginals zouden vijfmaal vaker in de gevangenis terecht komen dan zwarte mannen ten tijde van de Apartheid in Zuid-Afrika. De spanningen van de overheid - maar vaak ook vanuit de autochtone gemeenschap zelf - om de destructieve spiraal van gebrek aan scholing, armoede, verslaving en geweld een halt toe te roepen, zijn lovenswaardig en werpen links en rechts vruchten af. Maar het blijven vooralsnog druppels op een hete plaat. Of het nobele project van de Australische bibliothecarissen écht een verschil kan maken, valt af te wachten. Ze hebben in ieder geval de steun van de kersverse, gedreven professor Zuckermann. Aan ambitie ontbreekt het de man niet. Om gehoor te krijgen, bedient hij zich van de middelen die - zeker in een gemiddiatiseerde wereld - aanslaan. Provocatie bijvoorbeeld. Worden de Aboriginals vergoed voor het verlies van hun land? Dan moeten ze dat vanaf nu ook worden voor het verlies van hun talen. En dat zal een aardige duit kosten. Taal is tenslotte oneindig veel belangrijker voor het voortbestaan van een cultuur dan grond.